

ATTRIBUTE ALE TINEREI GENERAȚII FAVORABILE UNEI DEZVOLTĂRI DURABILE MONTANE *EXPERIENȚE DIN JUDEȚUL NEAMȚ*

Dr. ing Vasile AVĂDĂNEI
Dr. ec. Lazăr LATU

Forumul Montan Român Filiala Neamț

Rezumat: *Nivelul scăzut și fenomenele negative din Carpații României este dat de: creșterea alarmantă a migrației tineretului și abandonului agricol, scăderea efectivelor de animale și a volumului de îngrășăminte organice și implicit degradarea structurii florale a pajiștilor montane, o mare bogăție a României și Uniunii Europene, fenomen foarte greu și costisitor de redresat, cel mai ades ireversibil; apariția unui fenomen nou și îngrijorător al creșterii dezinteresului pentru dezvoltare la nivelul producătorilor agricoli, al crescătorilor de animale, tot mai îmbătrâniți.*

1. Introducere

Dacă analizăm definiția dezvoltării durabile formulată de Lester Brown „satisfacerea nevoilor generației actuale fără a diminua șansele de acces la resurse a generațiilor viitoare”, constatăm că intră în ecuație tânăra generație alături de alte generații care se vor succeda. Dacă viitorul începe azi, rezultă că generația tânără este chemată deja să participe la construirea viitorului civilizației umane într-un cadru restrictiv de resurse și un cadru nerrestrictiv de nevoi.

Această problemă capătă nuanțe pe diferite categorii de tineri și în prezenta temă ne propunem să studiem modul în care este implicată tânăra generație din zona de munte.

În ultimii 4 ani au fost derulate 11 proiecte care au avut ca grup țintă tinerii din județul Neamț. Acestea au inclus și zona de munte, care reprezintă 55% din teritoriu și 22% din populație. Am derulat proiecte care priveau antreprenoriatul, creativitatea în rîndul tinerilor și integrarea în viața activă după absolvirea liceului sau a facultății.

Formele de lucru au fost: transfer de cunoștințe, dialog interactiv, elaborarea de planuri de afaceri, teste și proiecte de creativitate, elaborarea de eseuri etc.

Informațiile și datele culese cu aceste ocazii au relevat un complex de stări de fapt și de manifestări care aduc o lumină nouă în tratarea problematicii tineretului în general și a celui montan în special, dat fiind contextul tematicii manifestării de azi.

Cel mai vizibil element pe care l-am sesizat au fost ritmul tot mai alert de schimbare a mentalității tinerilor în care educația prezintă grave discontinuități. Mijloacele moderne de comunicare și de consum al emoțiilor îi supun unor acțiuni externe deosebit de agresive care afectează arii întregi de sensibilitate, cultură și civilizație la nivelul mentalului. Se manifestă o orientare spre consum excesiv, contrar chiar unor valori tradiționale care coincid cu principiile dezvoltării durabile.

2. Raportul Pull – Push;

Este unanim recunoscut faptul că tineretul montan se constituie într-o problemă permanentă care mereu se solicită a fi evaluată și la care trebuie găsite soluții mereu adecvate exigențelor și așteptărilor. După anul 2007 această problemă s-a accentuat datorită fenomenului numit „mobilități” care a creat oportunități de plecare la lucru în străinătate. Este un fenomen similar cu cel din anii 1967 – 1970, când efectele colectivizării au depopulat satele din zona colinară și de șes. În prezent în satele de munte se regăsesc cu precădere populații prea îmbătrânite, care nu mai pot fi antrenate în diferite activități, și populații de vârstă școlară, care abia așteaptă să termine școala pentru a pleca în cele patru zări.

Unul din motive este determinat de faptul că elementele de tip „pull” care generează politicile de educație și formare profesională nu sunt fundamentate pe studiul nevoilor reale, pe evoluția rapidă a fronturilor cunoașterii și a producției de bunuri și servicii pentru a oferi soluții de transfer de cunoștințe și de calificare adecvate. Pe de altă parte, elementele de tip „push”, care ilustrează dorințele și inițiativele de afirmare profesională, de antreprenoriat și de creativitate și inovare nu-și regăsesc coerența necesară pentru a genera proiecte personale în context montan în care să se îmbine elementele tradiționale și cele de modernizare. La acestea se adaugă invazia lumii moderne, tehnologia IT&C, industria auto precum și goana după resurse a unor factori interesați cărora nimeni și nimic nu li se poate opune.

Am găsit tineri ambițioși cu idei și un optimism debordant că atunci când vor termina școala, vor „muta munții”. Am citit în ochii colaboratorilor și partenerilor neputința de a găsi argumente să le cultivăm acest optimism.

Nu este vorba aici de a demonstra că încă este posibil, că în zona de munte se mai pot construi proiecte viabile, dar suntem departe de masa critică pentru ca aceste proiecte de succes să devină un fapt divers.

3. Necesități de actualizare a mesajului de dezvoltare montană

Este clar că pentru a se putea relansa dezvoltarea montană trebuie apelat la soluții inovative. Acest lucru se referă atât la soluțiile tehnologice, cât și la metode și tehnici de administrare care să corespundă exigențelor actuale ale pieței.

Am identificat câteva posibile astfel de soluții de abordare pe care le-am trecut în revistă în cadrul unor proiecte sau le-am fundamentat în altele. În prezent dispunem de un portofoliu de propuneri clasificate pe categorii de necesități:

La capitolul „necesități de speța 1”, *obiective de investiții*, ne orientăm pentru punerea în valoare a bioresurselor montane și obținerea de bioproduse pe un lanț valoric optimizat astfel încât pragul de profitabilitate a afacerilor demarate să nu constituie o problemă insurmontabilă. Avem anunțat concursul unor universități și institute de cercetare care vin cu soluții și know-how din zona biotehnologiilor, biotransformărilor, biorafinării în care să se valorifice resursele agricole și silvice din zona montană în bioproduse cu valoare adăugată ridicată.

La capitolul „necesități de speța 2”, *construcții și consolidări instituționale*, subscriem la ideea unor formule de asociere cooperatistă, dar ne orientăm spre soluții care să fie acceptate de către toți factorii interesați și să asigure un motor funcțional pentru dezvoltarea ca afaceri. Sub acest aspect sunt interesante de abordat și formele moderne de rețele de firme colaborative pentru asigurarea elementelor de interdependență, care măresc rezistența de funcționare într-un mediu concurențial.

La capitolul „necesități de speța 3”, *aliniere la standarde*, se pune problema îndeplinirii unui complex de condiții pentru produse astfel încât să nu fie afectată securitatea consumatorului plasat în arii geografice mereu în expansiune la care se raportează piețele. Este o problemă care impune costuri suplimentare de investiție și un mod de lucru curat și septice pentru prevenirea contaminării și generării de riscuri de sănătate la consum. De fapt, este o uniformizare și o omogenizare a culturii organizaționale pentru împărtășirea acelorași valori într-o piață orientată tot mai accentuat spre globalizare și, în același timp, tot mai strictă în ceea ce privește securitatea consumului.

O strategie și un plan de acțiune privind dezvoltarea montană trebuie să aibă o fundamentare deosebit de complexă care să includă tânăra generație pe coordonatele unei tranziții continue pe scara timpului, de la destinatar la furnizor de valori, tehnologie, mediu înconjurător curat, stare economică acceptabilă.

Ca potențial, tinerii reprezintă în primul rând o speranță pentru un viitor mai bun. Dar, cât de bun va fi acest viitor, depinde de modul în care îl determinăm să respecte natura, să-i exploateze resursele în mod rațional. Depinde de cum îl pregătim să preia ștafeta dezvoltării civilizației montane și cum o va transmite apoi altei și altei generații.

4. Factori interni și factori externi

O analiză SWOT a zonei montane reflectă o serie de particularități pro și contra, dar rezultanta este net favorabilă pentru asigurarea continuității în dezvoltarea civilizației montane:

<i>Factori interni</i>	<i>Puncte tari</i>	<i>Puncte slabe</i>
Produs	Produse naturale de origine animală; Fructe de pădure; Produse din agricultura montană;	Produse neasigurate igienic; Produse perisabile; Produse neperformante;
Proiecte	Proiecte de modernizare;	Costuri mari de investiții;
Clienți	Turiști; Firme de distribuție;	Nu există consumatori locali; Tranzit intens, fără cazări semnificative;
Personal	Tineri care parcurg diferite forme de învățământ;	Persoanele active plecate la lucru în străinătate; Persoane active care primesc ajutor social;
Premise	Tradiții și valori perene;	Migrația populației la lucru în străinătate;
Fluxuri informaționale	Modernizarea sistemului de comunicare;	Rezistență la schimbare în domeniul comunicării;
Fluxuri financiare	Valorificarea intensivă a resurselor silvice;	Preț mic pentru formele de resurse exploatare (bușteni, cherestea);
<i>Factori externi</i>	<i>Oportunități</i>	<i>Riscuri</i>
Social	Posibilități de dezvoltare policentrică;	Nivel ridicat de sărăcie;
Tehnic	Acces la tehnologii performante;	Tehnologiile tradiționale sunt generatoare de costuri ridicate;
Economic	Protocolul de la Nagoya, 2010; Introducerea biotehnologiilor;	Exploatare intensivă a resurselor de către firme în căutate de resurse ieftine;
Ecologic	Restaurări ecologice pe arii extinse;	Schimbări climatice; Dezechilibre ca urmare a exploatărilor minerale;
Politici	Susținerea dezvoltării zonei montane;	Subvenționarea promovează nemunca;

În schimb, analiza SWOT a tinerei generații din zona montană reflectă necesitatea unor eforturi susținute pentru dinamizarea vieții comunităților montane:

<i>Factori interni</i>	<i>Puncte tari</i>	<i>Puncte slabe</i>
Produs	Spirit de creativitate și de inovare;	Creativitate în stare latentă;
Proiecte	Tot mai mulți absolvenți de „managementul proiectelor”;	Experiență redusă în managementul proiectelor;
Personal	Spirit de echipă pentru aplicarea unor proiecte	Tendențe egoiste în cazul unor oportunități;
Premise	Dornici de afirmare profesională	Preferă sarcini ușoare care nu-i angajează în mod responsabil;
Fluxuri informaționale	Acces la informații pe toate mijloacele media: TV (canale științifice), internet, telefon;	Resurse insuficiente de procurare a noilor tehnologii;
Fluxuri financiare	Asigurarea unui venit minim;	Resurse financiare insuficiente;
<i>Factori externi</i>	<i>Oportunități</i>	<i>Riscuri</i>
Social	Programe de finanțare pentru mobilități; Educație pentru performanță;	Adaptabilitate redusă la responsabilități sociale de lungă durată;
Tehnic	Schimbări tehnologice rapide de mare accesibilitate;	Readaptare greoaie de la o generație la alta de sisteme tehnologice;
Economic	Promovarea inițiativelor antreprenoriale;	Crize economice și financiare;
Ecologic	Dezvoltare durabilă prioritate UE2020;	Schimbările climatice le pot afecta viața;
Politici	Promovarea tinerei generații;	Incoerențe în politicile destinate tinerilor;

5. Atribute ale mobilităților cu implicații asupra tinerei generații

Mobilitatea este unul dintre cele mai importante atribute care poate afecta o construcție montană durabilă. Atrăși de mirajul unei lumi cu venituri mai mari, tinerii pleacă să lucreze în alte zone geografice prestând cu precădere munci necalificate la un nivel de recompensă materială mai mic decât al cetățenilor țării gazdă, dar net mai mare decât în zona natală. Pentru aceasta ei preferă un provizorat prelungit în ceea ce privește condițiile de trai, adeseori necorespunzător aspirațiilor lor. Bani câștigați sunt apoi investiți în satisfacerea unor visuri mai vechi, generatoare de siguranță: construiesc case în satele natale, case disproporționate față de nevoile reale, cu abateri mari de la arhitectura tradițională și de la ergonomie, dar care le satisfac orgoliul latente.

O mică parte din tineri se dedică unor activități de transport (marfă sau călători) și străbat țările europene cu un câștig mai acceptabil. De asemenea, aceasta reprezintă o abatere de la preocupările tradiționale și generează o nostalgie a unui trai al echilibrelor în vatra străbună.

O altă categorie de tineri sunt speriați de perspectiva ruperii de viața tradițională și a adaptării la o societate cu alte reguli și rămân în sat prestând activități tradiționale. Ei nu au un nivel de pregătire suficient pentru a aborda pe principii noi de viață și muncă tradițională și se mulțumesc cu puținul pe care îl câștigă. Mai au speranța că cineva va recunoaște o anumită valoare rezultatelor muncii și vieții lor, chiar dacă, pe ciclul de viață, aceste produse necesită ajustări importante pentru a le face favorabile consumului în condițiile exigențelor actuale.

O optimizare a fenomenului mobilităților pentru tinerii munteni o reprezintă eventual o revitalizare pe principii noi a vechii transumanțe, un pachet de soluții de valorificare a produselor zootehnice pe o piață dinamică și mereu în schimbare care să asigure depășirea pragului de rentabilitate și, mai ales, dobândirea de cunoștințe care să-i ajute să caute soluții noi la rezolvarea problemelor cu care se confruntă de secole: venituri, nevoi, resurse, condiții de trai.

6. Spiritul antreprenorial

Un studiu comparativ între localitățile județului Neamț pe o perioadă de 4 ani arată că numărul de întreprinzători la 1.000 de locuitori este mult mai mare în zona montană (11,23) decât în zona colinară (5,90). Printre altele, aceasta se datorează faptului că în zona colinară perioada colectivizării a afectat în mod esențial spiritul antreprenorial, în timp ce în zona montană, în absența colectivizării, o serie de elemente caracteristice au rămas nealterate.

Măsurarea spiritului antreprenorial la tineri a arătat un nivel redus atât de preocupare cât și de experiențe. Într-o structură detaliată s-a identificat un nivel ridicat de motivare și determinare, dar un nivel redus de creativitate și inovare asociate antreprenoriatului.

Rezultă că a scăzut spiritul antreprenorial pentru locuitorii din zona de munte. În mod paradoxal, ritmul de exploatare a resurselor a crescut (în special resursele silvice) în special pe seama unor firme cu scop precis de exploatare intensivă la prețuri mici fără nici o obligație de regenerare a resurselor. Paradoxul constă în faptul că în continuare masa lemnoasă exploatată părăsește zona cu o valoare adăugată redusă creând bogăție în cu totul alte zone. Tot în mod paradoxal, dacă tinerii ajung să lucreze la astfel de firme, ei depun un zel deosebit pentru intensificarea exploatării fără a avea muștrări de conștiință sau să propună acțiuni de regenerare pentru a-și asigura un viitor profesional coerent. Aceasta se întâmplă în condițiile în care în licee se desfășoară importante proiecte care vizează educație pentru mediu, antreprenoriat, dezvoltare durabilă etc.

7. Creativitatea tinerilor

Nivelul de creativitate al tinerilor din zona de munte este situat în intervalul de creativitate medie al județului Neamț. În cadrul unui proiect finanțat prin programul *Tineret în acțiune* au fost antrenați tineri din mai multe licee din județ (clasele a X-a și a XI-a) pe diferite niveluri până la „campionii creativității”. Echipa de „campioni” a cuprins 2 tineri din zona montană și 2 din zona colinară. Temele abordate și lucrările realizate de tineri arată preocuparea lor pentru viitor și, mai ales, pentru traversarea cu bine a perioadei adolescenței. Într-o abordare piramidală de tip Sensibilizare, Conștientizare, Antrenare, Participare, Implicare (SCAPI) în care se restrânge numărul participanților pe măsură ce crește performanța, se constată că spiritul de creativitate se manifestă cu oarecare intensitate. Prin eseurile elaborate, tinerii și-au manifestat încântarea că participă la astfel de activități. Totuși, ei sunt contrariați de faptul că aceste lucruri nu sunt incluse în programa curriculară. Este un loc în care devine tot mai evident că distanța între programa școlară și nevoile reale și așteptările elevilor este departe de un prag critic care să-i motiveze și să-i atragă către cunoaștere.

Așa se face că tinerii care absolvă o formă de învățământ mediu se confruntă cu o barieră aproape insurmontabilă care îi include din start într-un statut de categorie defavorizată. Ei nu au o calificare pe baza căreia să negocieze un post, o funcție, un salariu. La ei se adaugă absolvenții din învățământul superior care nu cunosc nimic despre lumea reală. Este frustrant ca după 12 sau 15 ani de școală să constați că nimic din ce ai învățat nu-ți servește pentru angajare sau începerea unei activități independente generatoare de venituri. Pentru a compensa acest deficit am construit pentru absolvenți un concept de JOB CENTER pentru a-i învăța cum să se pregătească pentru ocuparea unui loc de muncă: informare despre post și despre organizație, elaborare scrisoare de intenție și curriculum vitae, pregătirea și susținerea unui interviu, comportament în cadrul organizației pentru asigurarea stabilității locului de muncă pe care îl ocupă. De asemenea s-a fundamentat și aplicat un concept de INTERNSHIP ca măsură activă de ocupare, în care am combinat o perioadă de practică într-o organizație cu transfer de cunoștințe pe teme de orientare în carieră, motivare profesională, comunicare și relaționare în colectiv, managementul schimbării, creativitate și inovare, antreprenoriat. Supunem atenției câteva reacții ale tinerilor:

- „Programul la care am participat m-a ajutat în a vedea lucrurile mai în ansamblu, în a mă vedea pe mine în ansamblu, m-a ajutat să mă deschid mai mult, să gândesc în afara ... cutiei”.
- „Programul a fost util, în primul rând pentru dezvoltarea mea personală. Sunt mai sigură pe mine, mă simt capabilă să am un job, să-mi asum responsabilități, să duc la bun sfârșit sarcinile ce-mi vor fi atribuite. În plus, am învățat să mă adaptez unui mediu de lucru și să colaborez cu ceilalți colegi pentru îndeplinirea sarcinilor, să-mi organizez timpul. Am dobândit simțul responsabilității”.
- „Cursurile urmate în acest program au fost binevenite. Am învățat lucruri noi, am descoperit caracteristici ale personalității mele de care nu știam, am învățat să mă autoevaluez, să conștientizez punctele mele slabe. Am învățat să le elimin sau să le transform în puncte forte. Am descoperit că unele lucruri le știam deja, dar sub altă formă. Le-am aprofundat și le-am înțeles mai bine”.

8. Inovare

Acest domeniu închide cercul punctelor slabe și al oportunităților care menține într-un vârtej al captivității și dependenței de „terenuri solide”. Există o dihotomie între inovarea pe bază de investiții și inovarea pe bază de cercetare care la noi este greu de perceput. De aici apar o serie de confuzii generate

modul de raportare și evaluare. Dacă România se mândrește cu un nivel de inovare de 13%, răspunsul despre cât reprezintă rezultatul aplicării rezultatelor cercetării este foarte greu de dat. Dacă este greu de cuantificat câți lei se întorc în economic și social pentru fiecare leu investit în cercetare, atunci este la fel de greu de argumentat de ce trebuie să crească bugetul destinat cercetării. Este imposibil de acceptat ca cercetarea să fie integrată în prioritățile de subzistență, deoarece de fapt acolo se află motorul dezvoltării și al producerii de valoare adăugată.

Inovarea montană se află la coada acestui tren al argumentelor. Încă mai percepem că veșnicia s-a născut la sat și la munte și considerăm aceasta ca pe o virtute. Oare, de ce ne mirăm că persoanele de vârstă activă au părăsit de mult această „veșnicie” și au plecat în masă la lucru în străinătate, de multe ori fără să se uite în urmă?!?

Va trebui să ne debarasăm de multe elemente de mentalitate care s-au transformat în tare și adevărate bariere de dezvoltare. Problema e că această schimbare trebuie să înceapă cu noi.

Inovarea este nemijlocit legată de atributele societății bazate pe cunoaștere. A cerceta – a cunoaște – a disemina – a aplica. Ce simplu e! Dar imposibil de aplicat. Pe tot acest traseu există multe discontinuități: unele zone cărora li se acordă o atenție exagerată în alternanță cu alte zone care sunt neglijate în mod condamabil. Dar lumea merge înainte și nu așteaptă. Așa se face că în prezent se discută foarte mult despre clusteri și există un pluton consistent de întreprinzători care doresc să-l aplice (bineînțeles numai cu fonduri europene), dar nu se ia în considerare că atributul de structură colaborativă trebuie să funcționeze deja singur, ceea ce la noi este rasism.

9. Concluzii

Suntem „condamnați” să progresăm. Dar suntem departe de a pricepe cum se manifestă progresul și cum trebuie adaptat nevoilor și intereselor noastre.

Strămoșii noștri nu știau ce este dezvoltarea durabilă, dar o aplicau. Noi știm ce este și luptăm să o desființăm (exemple: defrișarea pădurilor și proiectul Roșia Montană).

Politicile montane pe care le aplicăm în prezent nu pot frâna exodul populației montane care pleacă la lucru în străinătate, unde prestează preponderent activități necalificate, uneori penibile. În acest timp vidul creat în zona de munte permite accesul unor factori interesați dubioși să exploateze pe nimic resurse care până acum ne-au asigurat existența pe multe generații.

Tânăra generație este singura speranță care ne-a rămas că va salva ceea ce noi nu am fost în stare. Dar investițiile în educația lor trebuie să fie masive și consistente. De aceea trebuie tras semnalul de alarmă asupra mecanismului de transfer între generații a zestrei testamentare: valori, cunoștințe, cultură.

Referinte:

1. L. Brown - *Eco-Economy: Building an Economy for the Earth*, 2001
2. V. Avadanei, și colab. - „Potențialul antreprenorial și de creativitate la granița dintre generații”, în „Progrese în teoria deciziilor economice în condițiile de risc și incertitudine”, vol.XII, Editura Tehnopres Iași 2010,
3. V. Avadanei și colab.- „Viziuni noi în abordarea dezvoltării durabile pentru zona rurală”, în „Rolul euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale”, Editura Tehnopres Iași, 2010.
4. V. Avadanei și colab. - „Dezvoltarea aptitudinilor de creativitate în randul tinerilor pentru un start bun în viața activă”, în „Progrese în teoria deciziilor economice în condițiile de risc și incertitudine”, vol.XIII, Editura Tehnopress, Iasi 2011.
5. Calzton M. Christiansen, M.E. Raznor, *Inovatia ca solutie in afaceri*, Ed. Curtea Veche Publishing, Bucuresti, 2010.
6. Anthoni Weston, *Creativitatea in gandirea critica*, Ed. All, Bucuresti, 2008.